

Anda Buševiča

Profesors Augusts Milts uzticīgs sev

Augusts Milts. Ētika. Lekciju kurss. Zvaigzne ABC, 1999, 2000.

Jānovērtē laba ideja – apgāda Zvaigzne ABC izdevumu sērija Lekciju kurss aizsākās apmēram pirms gada. Runā, ka ideja redakcijā dzimusi, padzirdot par studentu vidū izplatīto lekciju pierakstu kopēšanas un pārdošanas praksi, un izdevniecība nolēmusi pāriet solīti pretim studējošo vajadzībām.

Divu gadu laikā iznākušas jau sen vajadzīgas un labas grāmatas: Viestura Reņģes lekciju kursi personības psiholoģijā, Igora Šuvajeva Sarunas par filosofiju divās grāmatās, tuvā nākamībā gaidāmi lekciju kursi estētikā, politoloģijā un socioloģijā. Taču pati pirmā grāmata, kas atklāja šo izdevumu sēriju, bija Augusta Milta grāmata par ētiku *Kas ir ētika?*, kurā īsumā un vispārīgi apskatīts ētikas priekšmets, morāles specifika un funkcijas, kā arī pārrunāti tikumiskās izglītības un audzināšanas jautājumi. Nesen iznākušais šā paša autora darbs *Personības un sabiedrības ētika* turpina aizsāktu tēmu, pievēršoties konkrētākiem jautājumiem – apskatīti morālie aspekti cilvēka mijattiecībās ar dažādiem sociālās un kultūras dzīves fenomeniem, ekonomiku, politiku un dabu.

Mīlestību uz morāles un ētikas jomu varētu uzskatīt par savdabīgu latviešu tautas fenomenu. Šādi apgalvot ļauj kaut vai fakts, ka, manuprāt, šim laikam novecojuši Skaidrītes Lasmanes, Augusta Milta un Andra Rubeņa *Ētika*, kuras zilo vāciņu labi pazīst nu jau vairākas skolēnu un studentu paaudzes, kopš 1992. gada piedzīvojuši vairākus izdevumus, pavisam nesēn arī krievu valodā. Nepilnos desmit gados ētikas ideālos nekas daudz nav mainījies, taču latviešu valodā piedāvāto grāmatu klāstā gan. Katram no šīs grāmatas autoriem nesēn iznākusi sava grāmata: lieliskā Andra Rubeņa *Ētika XX gadsimtā* un Skaidrītes Lasmanes *Rietumeiropas ētika*.

Uz šā fona nesēn iznākusi A. Milta grāmata vērtējama kā vecajās, labajās iepriekšējās *Ētikas* tradīcijās ieturēta. Vispirmām kārtām – šis lekciju kurss skatāms tikai kā ievads, problēmu un teorētisko nostādņu apkopojums. Veiksmīgi izvēlētie nodaļu virsraksti atklāj tēmas daudzveidību, veidojot pārskatāmu karkasu, taču šo vienoto veselumu izjauc apakšvirsraksti, kas, aizsākot aizvien jaunas tēmas, sadrumstalo pamattēmu, meklējot nevis sakarības, bet veidojot tēmu mozaīku. Runājot tēlos – grāmatas ietvaru veido pati dzīve, un – gluži kā dzīvē – nejaušība un daudzveidība šeit tiek vērtēta augstāk par sistēmu.

Sadrumstalotības iespaidu rada arī terminu un definīciju milzums – daudzviet morāles aspekts vai tēma tikai nosaukta vārdā, īsi definēta, par tās nozīmīgumu un aktualitāti lasītājam skaidrībā būs jātiek pašam. Līdzīgi ir ar citātiem – katru autora izteikto apgalvojumu atbalsta kādas autoritātes prātula vai pētījumu rezultāti, tikai netop skaidrs, cik ticams katrreiz ir šā citāta avots. Reizēm, piemēram, 45. lpp., citētais apgalvojums, ka mātēm, kas grūtniecības laikā smēķējušas, bērniem var būt nosliece uz vardarbību, ņemts no avīžraksta, un pati šāda apgalvojuma ticamība vēl būtu jāpierāda.

Gan jāteic, ka atšķirībā no iepriekšējās A. Milta grāmatas *Kas ir ētika?*, kur literatūras sarakstā bija minēti lielākoties tikai vispārīgi darbi, šajā grāmatā izmantoti oriģināli avoti, turklāt atsauce ar norādi, kur šis domu grauds izlasāms, atrodama iekavās aiz citāta. Tas ļauj izmantot grāmatu kā aforismu krājumu, taču citāti, atrauti no piesauktās autoritātes filozofijas un vispārējām nostādņām, diemžēl neskaidro laikmeta un kultūras kontekstu. Šķiet, pasniedzējs pieņēmis domu, ka ētikas ideāli ir daļa no mūžības, kur laiks un vieta zaudē nozīmi, un svarīgs ir tikai cilvēks, kas apliecinājis to vai citu ētisko vērtību, un pati šī vērtība.

Tomēr šo lekciju ciklu gribētos novērtēt kā mūsdienīgu un pašreizējā ētikas mācību grāmatu piedāvājumā arī kā vajadzīgu. Grāmatā iekļautas, kaut gan neizvērsti, arī 20. gadsimta ētikas jaunākās tendences un problēmas, citētās grāmatas un periodika lielākoties datējamas ar deviņdesmitajiem gadiem. Lekciju kursā, protams, liela nozīme ir arī pasniedzēja personībai, un šajā sakarībā gribētos teikt, ka ētikas jomā profesors Augusts Milts ir tikpat droša un pārbaudīta vērtība kā viņa proponētie ētikas ideāli.